

Pilsoniskās audzināšanas programmas aprobācija un rezultātu analīze

Laika posmā no 2015. gada marta līdz 2015. gada maijam promocijas darba autors 10 audzināšanas stundu ietvaros (audzināšanas stundas notiek vienu reizi nedēļā) un ārpus noteiktā mācību procesa veica pilsoniskās audzināšanas programmas tematiskā plāna „Pilsoniskās līdzdalības iespējas un prasmes” (1. tabula) aprobāciju pētījuma bāzes skolā 9. A klasē (kontrolklase). Veiktā aprobācija tika saskaņota ar pētījuma bāzes skolas administrāciju, skolēniem un vecākiem, veicot attiecīgās korekcijas 9. A klases audzināšanas plānā un piedaloties pētījuma bāzes skolas kopējā ārpusstundu aktivitāšu plāna izstrādē. Jāatzīmē, ka mācību plāna aprobācija neaprobežojās tikai ar audzināšanas stundām, jo visas praktiskās aktivitātes, kuru rezultātā skolēniem bija iespēja attīstīt savas pilsoniskās līdzdalības prasmes un pašrealizēt savu pilsonisko pozīciju, tika organizētas ārpusstundām, balstoties uz pašu skolēnu brīvprātības principa.

1. tabula

Temata „Pilsoniskās līdzdalības iespējas un prasmes” apguve audzināšanas stundās pētījuma bāzes kontrolklasē

<i>Stundu temati</i>	<i>Plānotais sasniedzamais rezultāts attiecībā uz skolēnu</i>	<i>Izmantotās mācību metodes un formas / norise</i>	<i>Starppriekšmetu saikne</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Pilsoniskas līdzdalības būtība un nozīme • Jauniešu pilsonisko līdzdalību dažādība • Jauniešu pilsoniskās līdzdalības iespējas • Argumentācija un argumentēšana • Publiskā runa • Komandas darba nozīme sadarbībā • Atbildības nozīme un 	<ul style="list-style-type: none"> • Izprot pilsoniskās līdzdalības nozīmi • Izprot pilsoniskas līdzdalības dažādību • Zina dažādas pilsoniskās līdzdalības iespējas • Zina par savām iespējām Eiropas Savienībā • Piemīt argumentācijas prasmes • Piemīt publiskās runas prasmes • Ir uz sadarbību 	<ul style="list-style-type: none"> • Diskusijas, prāta vētra un apaļā galda diskusijas – kopīgi meklējot skaidrojumu pilsoniskās līdzdalības jēdzienam un pastāvošai jauniešu pilsoniskai pasivitātei • Savu individuālo un grupas viedokļu formulēšana, viedokļu apmaiņa • Izziņas un pētnieciskā darbība izpratnes veicināšanai. Skolēnu patstāvīgais darbs par jauniešu pilsoniskās līdzdalības priekšrocībām, darbojoties skolas skolēnu līdzpārvaldes un/vai jauniešu nevalstisko organizāciju darbībā • Pastāvīgā darba prezentēšana, veicinot 	<p><i>Sociālās zinības</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Demokrātiska s pilsoniskās līdzdalības prasmes • Pilsoniskās līdzdalības prasmes un toleranta attieksme pret atšķirīgām kultūrām un atšķirīgo sabiedrībā kopumā • Viedokļu formulēšana, piedāvājot problēmas risinājumu un uzklusot citu viedokli,

<p>aktualitāte</p>	<p>vērsts</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prot piedalīties lēmuma pieņemšanā • Ir gatavs uzņemties atbildību 	<p>publiskās runas prasmes</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tikšanās (skolas pasākuma „Nakts skola” ietvaros) ar Liepājas pilsētas Domes deputātu J. Vilnīti un Latvijas Republikas 12. Saeimas deputātu M. Bondāru, lai argumentēti diskutētu par jauniešu nozīmi Liepājas un valsts attīstībā • Tikšanās ar jauniešu nevalstiskās organizācijas pārstāvjiem, lai iepazītos ar organizācijas darbību un sniegtajām iespējām • Debates klasē „Eiropas Savienība piedāvā/nepiedāvā jauniešiem pilsoniskās līdzdalības iespējas” • Darbs grupās pie projekta „Jauniešu pilsoniskās līdzdalības iespējas karte” ar konkrētām līdzdalības iespējām skolā, pilsētā, valstī un Eiropas Savienībā • Izstrādātā projekta aizstāvēšana, viedokļu apmaiņa • Klases dalība skolas skolēnu līdzpārvaldes pasākuma organizēšanā, lai veicinātu skolēnu atbildības veidošanos • Sociālās labdarības akcijas organizēšana, lai palīdzētu Liepājas Dzīvnieku patversmes iemītniekiem 	<p>sociālo mērķu sasniegšanai</p> <ul style="list-style-type: none"> • Publiskā uzstāšanās • Eiropas Savienības izveide un to darbības virzieni <p><i>Latvijas vēsture</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Latvija Eiropas Savienības dalībvalsts <p><i>Pasaules vēsture</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Eiropas Savienības pamatvērtības
--------------------	---	---	---

Izmantotā literatūra un avoti temata apgūvē

- 1) Debašu centrs. *Materiāli*. Liepāja. Pieejams: <http://www.debasucentrs.lv/page0/page0.html>
- 2) Debating SA Incorporated. (2008). *Debating. A Brief Introduction for Beginners*. Pieejams: <https://www.debating.com.au/Schools-Competition/Documents/Debating-An-Introduction-For-Beginners.pdf>
- 3) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja. (2012). *Jūsu rokasgrāmata par Eiropas pilsoņu iniciatīvu. 2. izdevums*. Eiropas Komisija, Brisele. Pieejams: http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/12_97-citizens-initiative-lv.pdf
- 4) Izglītības attīstības centrs. (2011). *Iepazīsti Eiropas Savienību un izmanto savas iespējas. Mācību līdzeklis. Rīga*. Pieejams: <http://www.es.gov.lv/es-informacijas-sniedzeji/eiropa-skolas/macies-par-es/macibu-lidzekla-iepazisti-eiropas-savienibu-un-izmanto-savas-iespejas>
- 5) Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra. *Par „Erasmus+: Jaunatne darbībā”*. Pieejams:

<http://jaunatne.gov.lv/lv/erasmus/par-erasmus-jaunatnes-jomu>

- 6) Kļaviņa, S., Greiškalna, I. (2006). *Līdzdalības iespējas valsts pārvaldē. Rokasgrāmata nevalstiskām organizācijām un apņēmīgiem indivīdiem*. Valsts kanceleja, Rīga.
- 7) Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts. (2005). *Jauniešu identitātes veidošanās un līdzdalība*. Rīga. Pieejams:
http://izm.izm.gov.lv/upload_file/jaunatne/petijumi/LSIF_jaunieshu_līdzdaliba_smal.pdf
- 8) Lietišķās informācijas dienests. (2009). *Management Extra. Vadīt komandas*. Rīga. Pieejams:
http://www.lid.lv/images/PDF/vadit_komandas_makets1.pdf
- 9) Paeglīte, I. (2004). *Pilsoniskās līdzdalības rokasgrāmata. Es piedalos*. Latvijas pieaugušo izglītības apvienība, Rīga.
- 10) Mācību materiāli par Eiropas Savienību. *Palīgs skolotājiem*. Pieejams:
http://europa.eu/teachers-corner/15/index_lv.htm

Lai noteiktu izmaiņas skolēnu pilsoniskajās zināšanās, attieksmē un uzvedībā pēc izstrādātā pilsoniskās audzināšanas programmas vadlīnijas „Pilsoniskā līdzdalība” tematiskā plāna „Pilsoniskās līdzdalības iespējas un prasmes” aprobācijas, promocijas darba autors 2015. gada maijā veica aptauju. Aptaujā piedalījās 24 respondenti.

Pētījumā tika izmantota nepabeigto teikumu metodika. Aptaujas 1. daļā tika iekļauti 10 aizsākti teikumi, kurus skolēniem vajadzēja pabeigt, izmantojot nepabeigto teikuma metodi, promocijas darba autors noskaidroja skolēnu attieksmi pret pilsonisko līdzdalību, tās nozīmi un būtību, skolēniem pilsoniskās kompetences (atbildības un iniciatīvas uzņemšanos, zināšanas par savām pilsoniskās līdzdalības iespējām, argumentācijas, sadarbības un iecietības prasmēm) pašvērtējums, kā arī skolēnu pašu individuālo pieredzi un zināšanas pilsoniskās līdzdalības kontekstā. Aptaujas 2. daļā tika iekļauti 17 apgalvojumi, kur skolēni atzīmēja, cik lielā mērā (ļoti piekrītu, piekrītu, nepiekrītu, ļoti nepiekrītu) viņi piekrīt vai nepiekrīt izvirzītiem apgalvojumiem. Aptaujas izpildes laiks ir 35 minūtes, klases stundas ietvaros, aptauja bija anonīma.

Analizējot skolēnu aptaujas 1. daļas rezultātus (2. tabula) un tematiskā plāna (pilsoniskās audzināšanas programmas vadlīnijas „Pilsoniskā līdzdalība” stundu tematu „Pilsoniskās līdzdalības iespējas un prasmes” apguve) aprobācija gaitu, var secināt, ka:

- 1) pilsoniskā līdzdalība skolēnu vērtējumā galvenokārt izpaužas kā dalība dažādos skolas pasākumos, organizētajās olimpiādēs un sociālajās akcijās. Pilsoniskā līdzdalība, vispirms, skolēniem tiek saistīta ar skolu, kas ir tikai pašsaprotami;
- 2) skolēni izprot pilsoniskās līdzdalības nozīmi gan personības pilnveidē, gan skolas, vietējās sabiedrības un valsts attīstības kontekstā;
- 3) skolēni apzinās atbildības, sadarbības, argumentācijas un iecietības nozīmi individuālā un kolektīvā līmenī;
- 4) ģimenēs, diemžēl, maz uzmanības tiek veltītas pilsoniskās līdzdalības jautājumiem, lai palīdzētu skolēniem saskatīt pilsoniskās līdzdalības aktualitāti, nozīmi un potenciālu. Tikai 3 no 27 skolēniem atzīmēja, ka zināšanas un prasmes par pilsonisko līdzdalību viņi iegūst ģimenē;

- 5) skolēnu pilsoniskās kompetences mērķtiecīgākai veicināšanai nepieciešams nodrošināt attiecīgus apstākļus un vidi, kurā, sniedzot skolēniem nepieciešamo atbalstu, ikkatrs skolēns spēj pašrealizēties;
- 6) skolēnu pilsonisko kompetenču veicināšanai ļoti svarīgs ir klases kopējais mikro klimats, savstarpējās attiecības un sadarbību ar skolotāju, kas lielā mērā ir atkarīgs no pedagoga meistarības.

2. tabula

Skolēnu attieksme pret pilsoniskās līdzdalības jautājumiem un pilsoniskām prasmēm pēc tematiskā plāna (pilsoniskās audzināšanas programmas vadlīnijas „Pilsoniskā līdzdalība” stundu tematu „Pilsoniskās līdzdalības iespējas un prasmes” apguve) aprobācijas

<i>Piedāvātie nepabeigtie teikumi</i>	<i>Skolēnu dominējošā attieksme</i>
1. Pilsoniskā līdzdalība, manuprāt, ir	<ul style="list-style-type: none"> • dalība dažādos pasākumos un sociālās akcijās • individuālā līdzdalība valsts attīstībā
2. Pilsoniskā līdzdalība var izpausties dažādi, piemēram,	<ul style="list-style-type: none"> • piedaloties dažādos pasākumos, tai skaitā, skolas konkursos un olimpiādēs • sniedzot palīdzību citiem
3. Pilsoniskā līdzdalība ir svarīga, jo	<ul style="list-style-type: none"> • tā palīdz attīstīt un pilnveidot valsti • tā sniedz labumu sabiedrībai • tā nodrošina iespēju cilvēkam pašrealizēties
4. Piedaloties skolas skolēnu līdzpārvaldes darbā, es varu	<ul style="list-style-type: none"> • palīdzēt savai skolai • organizēt dažādus pasākumus • pilnveidot sevi un gūt jaunu pieredzi
5. Piedaloties jauniešu nevalstisko organizāciju darbā, es varu	<ul style="list-style-type: none"> • pilnveidot sevi • palīdzēt citiem
6. Ir svarīgi uzņemties atbildību par apkārtējiem procesiem, jo	<ul style="list-style-type: none"> • tas ietekmē sabiedrību • tas skar ikvienu cilvēku • tas veicina individuālo personības pilnveidi • tas mazina vienaldzību
7. Ir svarīgi prast strādāt komandā, jo	<ul style="list-style-type: none"> • tas iemāca sadarboties. • tas uzlabo darba produktivitāti. • tas attīsta komunikācijas prasmes. • tas palīdz atrast kompromisu.
8. Ir svarīgi argumentēt savu viedokli, ar cieņu izturoties pret citu viedokļiem, jo	<ul style="list-style-type: none"> • tas veicina iecietību • tas palīdz izvairīties no konfliktsituācijām • tas iemāca uz klausīt citu
9. Ir svarīgi būt pilsoniski aktīvam un	<ul style="list-style-type: none"> • tas veicina valsts attīstību

atbildīgam pilsonim, jo	<ul style="list-style-type: none"> • tas pilnveido cilvēku • tas palīdz līdzcilvēkiem • tā ir iespēja kaut ko mainīt
10. Zināšanas un prasmes par pilsonisko līdzdalību es iegūstu	<ul style="list-style-type: none"> • piedaloties un organizējot dažādus pasākumus • no draugiem

Apkopojot aptaujas 2. daļas rezultātus (1. attēls) un tematiskā plāna (pilsoniskās audzināšanas programmas vadlīnijas „Pilsoniskā līdzdalība” stundu tematu „Pilsoniskās līdzdalības iespējas un prasmes” apguve) aprobācija gaitu, var novērot pozitīvās tendences.

1. Pilsoniskās līdzdalības augsts pašvērtējums

Gandrīz visi respondenti (23 skolēni) uzskata sevi par pilsoniski aktīviem jauniešiem, kuri ir gatavi uzņemties atbildību. Taču neskatoties uz skolēnu augsto pašvērtējumu individuālās pilsoniskās atbildības kontekstā, atbildību, piemēram, dažādu pasākumu rīkošanā ir gatavi uzņemties 15 respondenti.

2. Pārzina savas pilsoniskās līdzdalības iespējas un apzinās savu nozīmi

Respondenti vislabāk pārzina savas pilsoniskās līdzdalības iespējas tieši savā skolā, jo ikdienu saskartās ar skolas ārpusstundu piedāvātām iespējām. Taču būtiski atzīmēt, ka skolēni ir ļoti labi informēti par savām līdzdalības iespējām pilsētas, valsts un Eiropas Savienības mērogā. Gandrīz visi respondenti (22 skolēni) kontrolklasē atzīmēja, ka zina savas pilsoniskās līdzdalības iespējas skolā, pilsētā, valstī un Eiropas Savienībā.

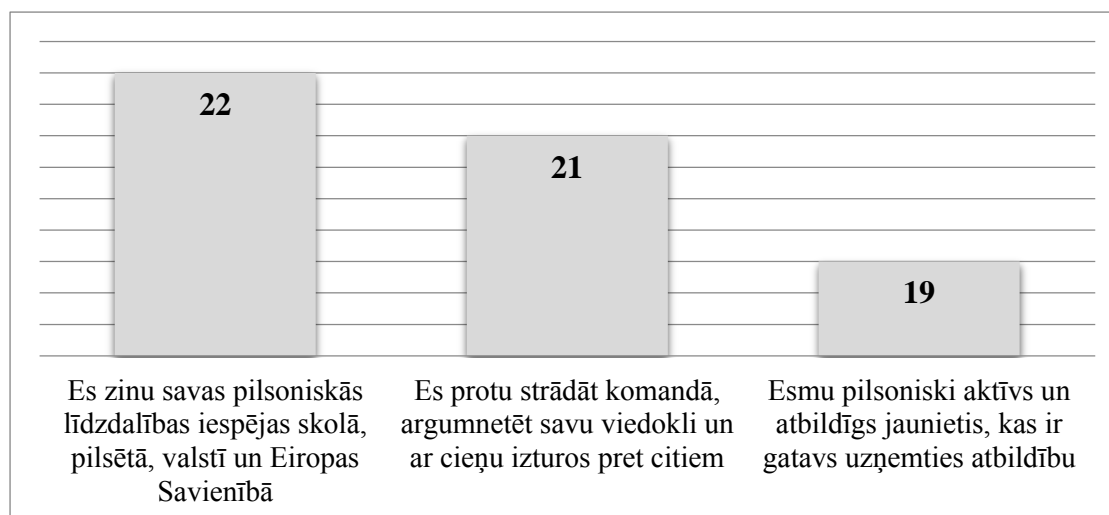
3. Pilsonisko prasmju veicināšana

Skolēni labprāt strādā komandā (23 skolēni), prot argumentēt savu viedokli (21 skolēni), prot pieņemt sev svarīgu lēmumu patstāvīgi (21 skolēni), izprot tolerances nozīmi un ir cieņu izturas pret citādāku viedokli (24 skolēni), savukārt lielākā respondentu daļa (18 skolēni) apzinās savu nozīmi valsts izaugsmē.

Skaidrojums tik pozitīviem rezultātiem, iespējams, tiek meklējams faktā, ka izstrādātās pētniecības programmas – tematiskā plāna (9. tabula) aprobācijas laikā visiem skolēniem tika piedāvāta un nodrošināta iespēja aktīvai līdzdalībai gan pasākumu organizēšanā, gan dalībai tajos. Nemazāk nozīmīgs fakts, ka skolēnu pilsonisko kompetenču veicināšanā tika izmantotas ne tikai formālās, bet arī neformālās izglītības metodes un formas gan mācību procesā, gan ārpus tā. Piemēram, līdztekus tradicionālajām formālās izglītības metodēm (prāta vētra, apaļā galda diskusijas, izziņas un pētnieciskā darbība, debates), stundu ietvaros un ārpus tām tika organizētas skolēnu tikšanās ar Liepājas pilsētas Domes deputātu, Latvijas Republikas 12. Saeimas deputātu, tikšanās ar jauniešu nevalstiskās organizācijas pārstāvjiem, kā arī praktiskā iesaistīšanās skolas skolēnu līdzpārvaldes pasākuma „Nakts skola” organizēšanā un organizējot labdarības akciju Liepājas Dzīvnieku patversmes dzīvniekiem.

Svarīgi ir nodrošināt apstākļus un motivējošu vidi, kurā ikkatrs skolēns var sevi pašrealizēt un praktiski izprast pilsoniskās līdzdalības attīstošu potenciālu gan individuālās personības pilnveides procesā, gan sabiedrības kapacitātes stiprināšanā. Tādējādi ir gūts promocijas darba teorētiskajā daļā

analizēts apstiprinājums par nepieciešamo priekšnosacījumu nodrošinājumu (sociālā vide, motivācija, atbalsts, resursi), lai veicinātu jauniešu pilsonisko līdzdalību pedagoģiskajā procesā.

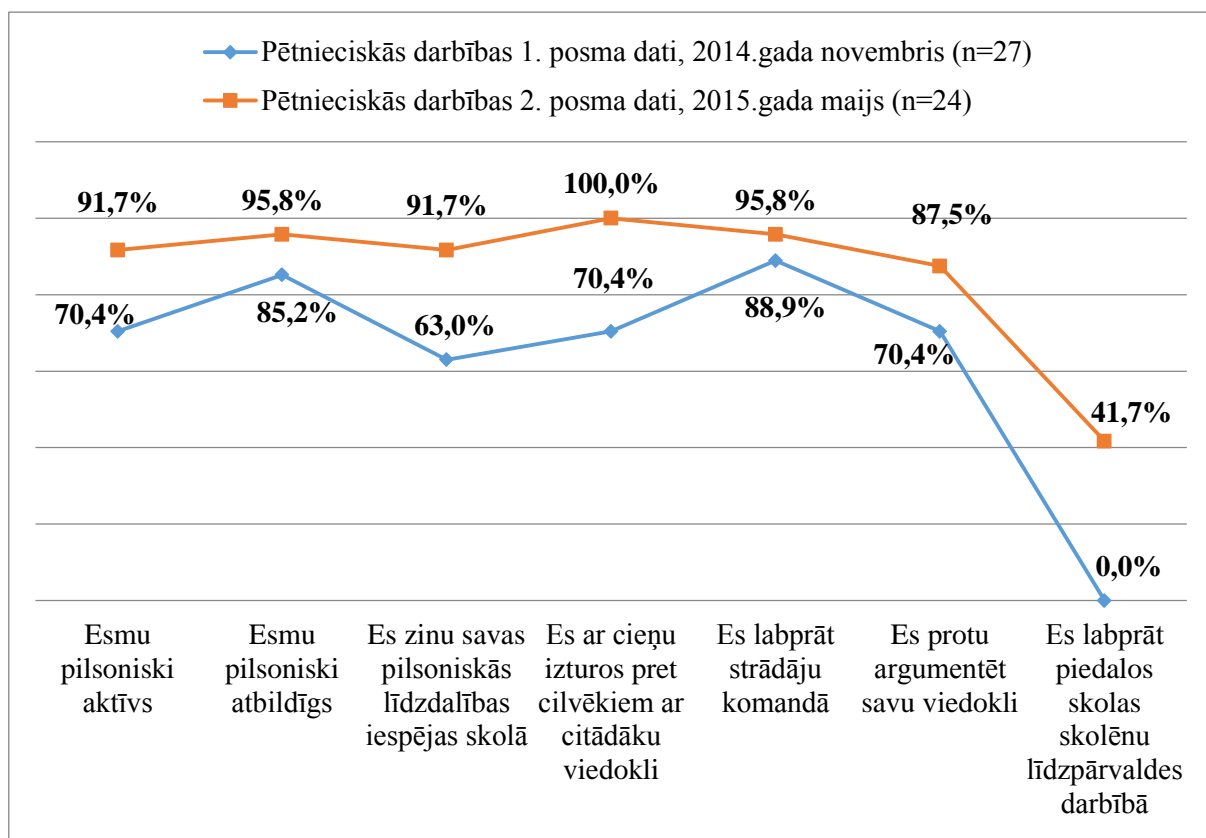
2. attēls. Skolēnu pašvērtējums pēc tematiskā plāna (pilsoniskās audzināšanas programmas vadlīnijas „Pilsoniskā līdzdalība” stundu tematu „Pilsoniskās līdzdalības iespējas un prasmes” apguve) aprobācijas (N=24)

Lai novērtētu izstrādātās un aprobētās pilsonisko līdzdalību veicinošo mācību un audzināšanas programmas (pilsoniskās audzināšanas programmas vadlīnijas „Pilsoniskā līdzdalība” stundu temata „Pilsoniskās līdzdalības iespējas un prasmes”) apguves rezultatīvo ietekmi, savstarpēji ir salīdzināti atsevišķie rezultāti starp pētnieciskās darbības 1. posmā iegūtiem datiem 2014. gada novembrī un pētnieciskās darbības 2. posmā iegūtiem datiem 2015. gada maijā (2. attēls). Ņemot vērā faktu, ka pētnieciskās darbības 1. posmā respondentu skaits bija 27 skolēnu, bet 2. posmā respondentu skaits bija 24 skolēnu, savstarpējais abu posmu datu salīdzinājums ir izteikts procentos.

Salīdzinātos pētnieciskās darbības 1. un 2. posma datu rezultātus (2. attēls) var sagrupēt sekojošās kategorijās:

- skolēnu pilsoniskās līdzdalības pašvērtējums. Aptaujas datu rezultāti, pēc izstrādātā tematiskā plāna aprobācijas, liecina par pozitīvām izmaiņām (vidēji no 77,5% uz 94,5%) skolēnu pilsoniskās līdzdalības un atbildības pašvērtējumā;
- skolēnu tolerances, sadarbības un argumentācijas prasmju pašvērtējums. Aptaujas datu rezultāti, pēc izstrādātā tematiskā plāna aprobācijas, liecina par pozitīvām izmaiņām (vidēji no 76,3% uz 95%) skolēnu apgūto pilsonisko prasmju pašvērtējumā;
- skolēnu zināšanas par savām pilsoniskās līdzdalības iespējām skolā. Aptaujas datu rezultāti, pēc izstrādātā tematiskā plāna aprobācijas, liecina par pozitīvām izmaiņām (no 63% uz 91,7%) skolēnu pilsonisko zināšanu pašvērtējumā;
- skolēnu praktiskā līdzdalība skolas skolēnu līdzpārvaldē. Aptaujas datu rezultāti, pēc izstrādātā tematiskā plāna aprobācijas, liecina par pozitīvām izmaiņām (no 0% uz 41,7%) skolēnu ikdienas līdzdalībai skolas skolēnu līdzpārvaldē. Izmaiņas ir saistītas ar skolēnu pieredzi, kurā viņiem tika nodrošināta iespēja pašiem piedalīties skolas pasākuma „Nakts skola” organizēšanā un

labdarības akcijas rīkošanā Liepājas Dzīvnieku patversmes iemītniekiem. Savukārt šķietami nesasnēgtā mērķauditorija, 14 respondenti, neplāno aktīvi piedalīties skolas skolēnu līdzpārvaldes darbā, jo līdztekus mācībām ir pietiekami noslogoti dažādos interešu izglītības pulciņos un ar profesionālo sportu saistītajās aktivitātēs.

2. attēls. **Izmaiņas skolēnu pašvērtējumā pēc tematiskā plāna (pilsoniskās audzināšanas programmas vadlīnijas „Pilsoniskā līdzdalība” stundu tematu „Pilsoniskās līdzdalības iespējas un prasmes” apguve) aprobācijas**

Jāatzīmē, ka visi respondenti (24 cilvēki) atzinīgi novērtējuši izstrādātā tematiskā plāna (pilsoniskās audzināšanas programmas vadlīnijas „Pilsoniskā līdzdalība” stundu tematu „Pilsoniskās līdzdalības iespējas un prasmes” apguve) aprobācijas gaitu un rezultātus, aptaujas anketā iekļautajam apgalvojumam „tēmu „Pilsoniskā līdzdalības iespējas un prasmes” apguve, manuprāt, bija ļoti interesanta un nepieciešama” 18 respondenti atzīmējuši, ka ļoti piekrīt izvirzītam apgalvojumam, savukārt 6 respondenti atzīmējuši, ka piekrīt izvirzītam apgalvojumam. Šāds respondentu vērtējums tikai pastiprina nepieciešamību pēc jauniešu pilsoniskās līdzdalības veicināšanas skolās, izmantojot daudzveidīgās formālās un neformālās izglītības metodes un nodrošinot pašu jauniešu aktīvu iesaistīšanos skolas ārpusstundu pasākumu organizēšanā. Protams, iepriekš aplūkotā tematiskā plāna (1. tabula) aprobācija ir atkarīga arī no pašu skolēnu, skolēnu vecāku un skolas administrācijas labvēlīgās un pozitīvās attieksmes.

Analizējot un salīdzinot promocijas darba pētnieciskās darbības 1. un 2. posma rezultātus, var secināt, ka:

- 1) skolēnu pilsoniskās līdzdalības veicināšanai nepieciešams nodrošināt atbilstoši motivējošus apstākļus (vide, atbalsts, resursi u.c.) un pašu skolēnu praktisko iesaisti pilsoniskās līdzdalības procesos, tādējādi sasaistot pilsoniskās līdzdalības aktualitāti, nepieciešamību un potenciālu ar pastāvošu sociālo vidi, kurā skolēns dzīvo un pašrealizējās kā sabiedrības indivīds;
- 2) izšķiroša nozīme skolēnu pilsoniskās kompetences veidošanā ir ģimenēs dominējošai pilsoniskai attieksmei, individualizētajai un vienaudžu pozitīvajai pieredzei un pedagoga kompetencei, individuālai kapacitāti, ieinteresētībai un profesionālajai meistarībai;
- 3) pilsoniskās kompetences veidošanās notiek ciešā mijiedarbībā ar skolēniem nodrošinātām pilsoniskās līdzdalības iespējām, palīdzot skolēniem saskatīt jēgu savai darbībai. Rezultātā pašu skolēnu piedzīvotā pozitīvā pieredze pilsoniskās līdzdalības kontekstā kalpo par pamatu pilsoniskās attieksmes maiņai un turpmākajai pilsoniskajai aktivitātei;
- 4) jauniešu pilsoniskās līdzdalības veicināšanas un jauniešu pilsoniskās kompetences veidošanās nodrošināšanai nepieciešama sabiedrības attieksmes un pedagoģisko paradigmu maiņa, saskatot jauniešos pamatu un potenciālu pilsoniskās sabiedrības veidošanai un valsts izaugsmei;
- 5) balstoties uz holistiskās pieejas principiem, apzinoties katra skolēna individualitāti un izmantojot starpdisciplināru pieeju, izvirzītie mērķi un uzdevumi attiecībā uz skolēniem (izprot pilsoniskās līdzdalības nozīmi, izprot pilsoniskās līdzdalības dažādību, zina dažādas pilsoniskās līdzdalības iespējas, zina par savām iespējām Eiropas Savienībā, piemīt argumentācijas prasmes, piemīt publiskās runas prasmes, ir uz sadarbību vērsts, prot piedalīties lēmuma pieņemšanā, ir gatavs uzņemties atbildību) pētnieciskās darbības 2. posmā ir sasniegti, tādējādi apliecinot jauniešu pilsoniskās līdzdalības veicināšanas teorētiskās pieejas pamatotību.

Līdztekus kvantitatīviem rādītājiem, analizējot izstrādātās un aprobētās mācību programmas nozīmi jauniešu pilsoniskās līdzdalības veicināšanas kontekstā, jāmin, ka vairāki veiktā empīriskā pētījuma dalībnieki, kuri turpina mācības pētījuma bāzes skolas 10. klasē, nu jau paši veido skolēnu līdzpārvaldes komandu un ar augstu atbildības pieeju organizē skolas ārpusstundu aktivitātes, rīko sociālajās akcijās, kļūstot par skolēnu līdzpārvaldes līderiem, tādējādi apliecinot savu pilsonisko pozīciju dzīvē.